

BOLONJSKA NAČELA NA UNIVERZI V LJUBLJANI

Ivan Leban, prorektor UL,

Univerza v Ljubljani (UL), Kongresni trg 12, SI-1001 Ljubljana, Slovenija; Tel: +386 1 2418 604; Fax: +386 1 2419 220; e-mail: ivan.leban@uni-lj.si

Pričujoči zapis je nastal na željo uredniškega odbora ACSi. Ker pa sem o tej tematiki že precejkrat govoril in pisal - vendar nisem strokovnjak za izobraževalne sisteme ampak le učitelj-praktik - naj mi bralci ne zamerijo, ker je v njem precej osebnega pogleda na reformske procese, ki ta čas potekajo v Evropi. V prispevek je vključeno precej besedil, ki so bila že objavljena v dnevnem časopisju in v nekaterih strokovnih revijah. Vse te prispevke si lahko ogledate na spletni strani www.uni-lj.si/~fn01leban/clanki/¹, če seveda pravilno odtipkate vijugo (tildo, ~) in ničlo.

Do sedaj sem bil priča mnogim šolskim reformam (osemletka, gimnazija, usmerjeno izobraževanje, ukinjanje višješolskega študija, znova matura in zaključni izpiti, uvedba visokih strokovnih šol, poklicna matura, devetletka, bolonjske stopnje itd ...). Nekatere reforme so bile koristne, nekatere izvedene prehitro, nekatere povsem nepotrebne, mnoge tudi škodljive predvsem iz razloga, da niso bile pravočasno narejene ustrezne analize obstoječega stanja in simulacija posledic predlaganih reform.

Kaj se dogaja v Evropi na področju univerzitetnega izobraževanja? Evropska unija se namreč intenzivno ukvarja z »evropskimi skupnimi izobraževalnimi jedri«. Članice EU imajo različne visokošolske sisteme in vse prej kot enotne znanstvene in strokovne naslove po končanem šolanju. To naj bi bila precejšnja ovira pri izvajanju načela o prostem pretoku oseb, blaga in storitev. Zato je bilo v evropskem prostoru sprejeto mnogo deklarativnih aktov o univerzah in visokem šolstvu npr.: Magna Charta evropskih univerz, Bologna (1988); Konvencija o priznavanju kvalifikacij v visokem šolstvu v evropski regiji, Lizbona (1997); Sorbonska deklaracija, Paris (1998); Bolonjska deklaracija, Bologna (1999) in mnogi drugi, ki naj bi urejali »skupen evropski visokošolski prostor« (EHEA - European High Education Area) in »skupen evropski raziskovalni prostor« (ERA – European Research Area) do magičnega leta 2010, seveda z dvema ločenima administracijama. Mnogo dokumentov je dosegljivih na dveh spletnih straneh^{2,3}. Hkrati se omenja pogosto tudi Lizbonska strategija (2000)⁴, v kateri piše, da

naj bi gospodarstvo Evropske unije do leta 2010 postalo najbolj konkurenčno in dinamično na svetu. To gospodarstvo naj bi temeljilo na znanju; zagotovilo naj bi tudi polno zaposlenost. Zlasti z ustreznimi strukturnimi reformami naj bi se doseglo povečano konkurenčnost v vsej Uniji, preoblikovalo trg delovne sile, okrepilo socialno kohezijo ter zagotovilo združljivost gospodarskih in okoljskih politik. Tako je sestavni del Lizbonske strategije tudi reforma visokega šolstva, ki pa se je brez dodatnih sredstev ne bo moglo izvesti (sedaj v Sloveniji namenjamo visokemu šolstvu 1,2 % GDP). Vse te akte neprestano revidirajo, pišejo obsežna poročila in vmesna poročila ter premikajo rokavnike, zato tudi različni visoki in manj visoki evropski uradniki potujejo, obiskujejo države in razlagajo, kako naj bi te akte posamezne države prilagodile svojim potrebam.

V osnutku **Ustave za Evropo**⁵ v preambuli, ki zajema "Svoboščine", je eksplicitno zapisana tudi "pravica do izobraževanja", ki je nadalje razdelana takole: Unija prispeva k razvoju kakovostnega izobraževanja s spodbujanjem sodelovanja med državami članicami ter po potrebi s podpiranjem in dopolnjevanjem njihovih dejavnosti. Pri tem v celoti upošteva odgovornost držav članic za vsebino poučevanja in organizacijo izobraževalnih sistemov, pa tudi njihovo kulturno in jezikovno raznolikost. V Ustavi za Evropo je zapisanih tudi precej določil, ki jih sicer vsebuje tudi **Bolonjska deklaracija**, 1999, npr.:

- a) razvijanje evropske razsežnosti v izobraževanju, zlasti s poučevanjem in razširjanjem jezikov držav članic;
- b) spodbujanje mobilnosti študentov in profesorjev, med drugim s spodbujanjem akademskega priznavanja diplom in študijskih obdobj;
- c) pospeševanje sodelovanja med izobraževalnimi zavodi;
- d) razvijanje izmenjave informacij in izkušenj glede vprašanj, ki so skupna izobraževalnim sistemom držav članic;
- e) spodbujanje razvoja izmenjave mladih ter izmenjave pedagoških in drugih strokovnih delavcev ter spodbujanje sodelovanja mladih v demokratičnem življenju v Evropi; in
- f) spodbujanje razvoja izobraževanja na daljavo.

Verjetno se je ideja o skupnem evropskem visokošolskem prostoru porodila že leta 1988, ko so rektorji evropskih univerz v Bologni podpisali dokument poimenovan

"**Magna Charta Universitatum**"⁶ in se z njim zavezali, da bodo spodbudili vsako državo in tudi ustrezne državne organizacije, da prilagodijo svoje delovanje Magni Charti. Temeljna načela zaveze so bila:

- a) Univerze so avtonomne institucije, ki so zaradi geografskih pogojev in zgodovinske dediščine različno organizirane; z raziskovanjem in s poučevanjem ustvarjajo kulturo, jo na kritičen način preverjajo in predajajo naslednjim generacijam. Univerza mora biti v svojem raziskovanju in poučevanju moralno in intelektualno neodvisna od vseh političnih in gospodarskih pritiskov.
- b) Poučevanje in raziskovanje na univerzah morata biti neločljiva; tako študij ne bo zaostajal za spreminjajočimi se potrebami družbe in za napredkom znanstvenih spoznanj.
- c) Svoboda raziskovanja, poučevanja in študija je temeljno načelo v življenju univerz; zato morajo vlade in univerze v okviru svojih pristojnosti zagotoviti spoštovanje te temeljne zahteve. S tem, ko zavrača medsebojno nestrpnost in je vedno odprta za dialog, je univerza posebno območje namenjeno srečevanju učiteljev in študentov; učiteljev, ki so sposobni predajati vedenje drugim in ga razvijati z raziskovanjem in inovativnostjo in študentov, ki imajo pravico, voljo in sposobnost, da si obogatijo um s tem pridobljenim vedenjem.
- d) Univerza je varuh tradicij evropskega humanizma; njena stalna skrb je tudi nenehna težnja za celovitim vedenjem. Pri izpolnjevanju tega poslanstva presega vsakršne gospodarske in politične meje in podpira življenjsko nujo po medsebojnem spoznavanju in sodelovanju kultur.

Mnogo bolj znana kot Magna Charta (ki so jo bila podpisali rektorji evropskih univerz) je Bolonjska deklaracija, ki je bila v bistvu najprej politično dejanje in so jo pravtako v Bologni podpisali leta 1999 ministri, zadolženi za izobraževanje iz 29 evropskih držav. S tem so sprožili t.i. **bolonjski proces**, ki naj bi do leta 2010 ustvaril skupni evropski visokošolski prostor (EHEA). Ministri se sestajajo vsake dve leti na "follow-up" srečanjih, kjer opravijo inventuro ("stocktaking") do takrat opravljenega dela (Praga 2001, Berlin 2003, Bergen 2005) in si zadajo nove cilje. Na srečanju v Pragi

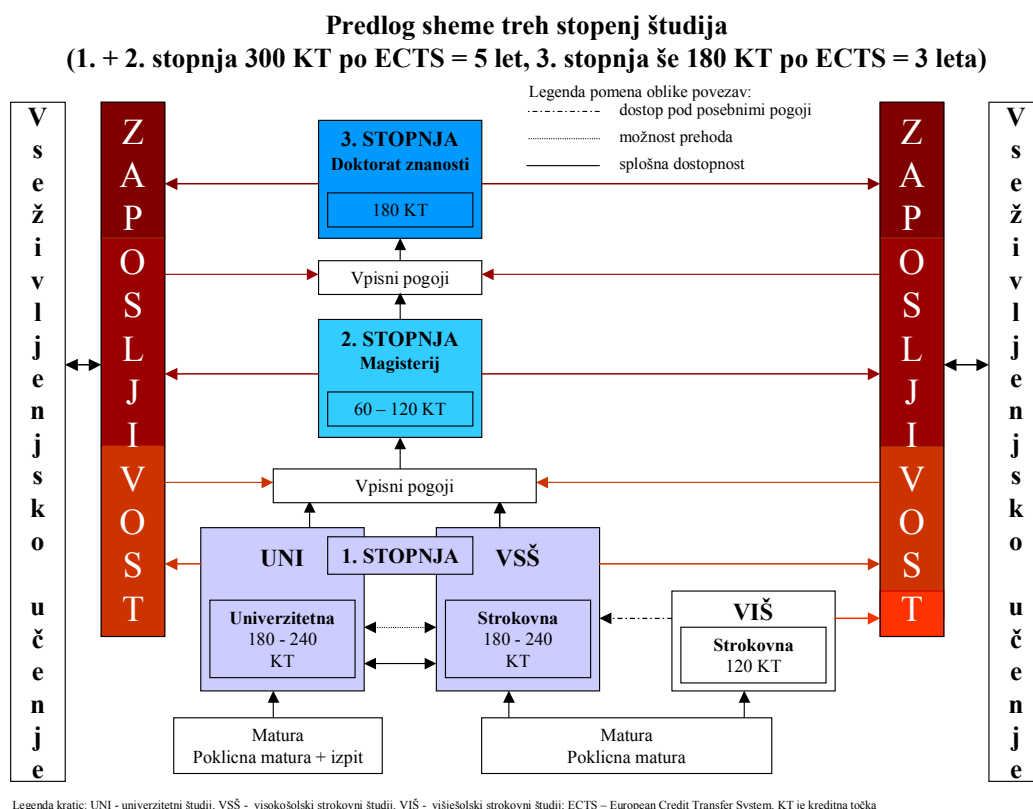
so se politikom-ministrom pridružili rektorji in tudi študenti kot aktivni partnerji v tem procesu. Sodelujoči v bolonjskem procesu so se doslej dogovorili za uresničevanje desetih najpomembnejših ciljev in nalog:

- sprejetje sistema zlahka prepoznavnih in primerljivih diplom (priloga k diplomam),
- sprejetje dvostopenjskega sistema študija,
- sprejetje kreditnega sistema študija (npr. ECTS),
- uveljavljanje in zagotavljanje mobilnosti študentov in visokošolskih učiteljev,
- zagotavljanje in spremljanje kakovosti visokošolskega študija,
- evropska razsežnost v visokošolski izobrazbi,
- vseživljenjsko učenje,
- sodelovanje študentov v teh procesih,
- privlačnost evropskega visokošolskega prostora,
- doktorski študij in povezava EHEA in ERA.

Bolonjski proces je sedaj postal obveza 40 držav, da bodo reformirali svoje visokošolske sisteme tako, da bodo postali privlačnejši in bolj konkurenčni v svetu. To je sedaj postal enkraten "pan-evropski proces", ki pokriva prostor od Atlantskega do Tihega oceana, ki naj bi se zaključil do leta 2010.

Pri površnem pregledu dela Evropske ustave in Bolonjskih načel se takoj opazi kar nekaj podobnosti, zato je realno pričakovati, da se bodo evropske univerze v večini primerov prilagodile načelom bolonjske deklaracije. Država Slovenija je podpisnica Bolonjske deklaracije in se je zavezala v Berlinskem komunikeju (september 2003)⁷, da bo do maja 2005 (Bergen "follow up" srečanje) sprejela naslednje odločitve: 1. odločitev o uvedbi stopenjskega študija, 2. zagotovilo o vzpostavitvi sistema spremljanja in zagotavljanja kakovosti v visokem šolstvu ter 3. zagotovilo o priznavanju izobrazbe in dela študija pridobljenega drugod.

Za uspešno uveljavitev bolonjskih načel je vsekakor potrebno izpolniti dva pogoja: dolgoročno stabilno financiranje visokega šolstva in sprememba zakonodaje in ustreznih podzakonskih aktov, ki urejajo področje visokega šolstva (Zakon o visokem šolstvu, Zakon o priznavanju in vrednotenju izobraževanja, Zakon o višjem strokovnem šolstvu, Zakon o strokovnih in znanstvenih naslovih, Nacionalni program visokega šolstva, Merila za prehode med študijskimi programi ipd.). Shema nove ureditve slovenskega visokošolskega sistema v spremembah Zakona o visokem šolstvu (april 2004)⁸ je prikazana na spodnji shemi.

Vir: MŠZŠ, 2004.⁹

Bistvene spremembe v visokošolskih javnoveljavnih študijskih programih so **strukturne**: dvostopenjski oziroma tristopenjski študij (3+2+3, 4+1+3) ter **vsebinske**: osnovni, izbirni in splošno-izbirni predmeti, semestrsko zaključevanje predmetov, modularna sestava predmetnika. Ker pa se študij deli v različne stopnje in naj bi bolonjska reforma omogočala večjo prehodnost (vertikalno, horizontalno, diagonalno) med študijskimi programi, bomo morali posebno skrb posvetiti t.i. vstopnim oziroma vpisnim pogojem in prehodom. Ker je splošna izobrazba po definiciji osnova za nadaljevanje študija, ji bo treba posvetiti posebno pozornost in bo seveda pridobila na pomembnosti. Vsebolj pa se uporablja pri opisih študijskih programih izraz **"kompetenca"** ter **"learning outcome"**. Trenutno v slovenskem prostoru v visokem šolstvu obstajajo tri vrste šol za dodiplomski študij: višje strokovne šole - 2 letni študij ("post-secondary vocational study" ali "tertiary education-short cycle"), visoke strokovne šole - večinoma 3-letni študij ("higher professional oriented education" - ISCED 5B) in univerze - večinoma 4-letni študij ("academic oriented education" - ISCED 5A). Vse šole imajo točno določene, precej toge vstopne pogoje (omejene z

maturo in zaključnim izpitom), ki preprečujejo prehodnost med posameznimi šolami. Podrobni podatki so na spletni strani iz ref. 10.

Evropsko visoko šolstvo bo verjetno sledilo modelu vertikalno diferenciranega fleksibilnega ameriškega visokega šolstva^{11,12}, ki pozna vrsto visokošolskih institucij npr. State College, Private College, Two-Year College, Community College, Professional School, Institute of Technology, Technical Institute, State University, Private University, Church-related School. Vsi študijski programi in šole so akreditirani in otočkovan s kreditnimi točkami, ki so osnova za mobilnost študentov. Študent lahko začne študij na npr. Community College in nato s pridobljenimi kreditnimi točkami preide na univerzo in tam zaključi študij.

Ker pa se vpisna politika na evropskih univerzah tudi spreminja¹³ in tudi obstoja neupravičeno formalno omejevanje prehodov med visokimi strokovnimi študiji¹⁴ in akademskimi študiji na drugi bolonjski stopnji, je še kako pomembno, kakšno splošno izobrazbo bodo imeli dijaki, ki vstopajo v različne oblike visokošolskega študija in, da bodo imeli možnost izhoda iz izobraževanja na različnih nivojih. Zato se bo moralo v doglednem času ustrezno spremeniti tudi srednje šolstvo. Še posebej je poučna primerjalna analiza med evropskim in ameriškim visokošolskim izobraževalnim sistemom¹⁵.

V zvezi z načrtovanimi spremembami je potrebno omeniti tudi študijske programe za t.i. "regulirane poklice z avtomatskim priznavanjem"¹⁶, ki pa se že vsklajujejo na ravni Evropske unije. Teh je trenutno sedem.

Zelo pomemben je tudi pojem, ki se v bolonjskih dokumentih zelo pogosto pojavlja: zaposljivost (angl. "**employability**"). In prav zaradi njega so tudi delodajalci zelo pomemben akter v bolonjskih spremembah. Bistvo učnega procesa na univerzi je v svojem zapisu izrekel rektor UL prof. J. Mencinger (2003): "Za prihajajoče generacije je zelo verjetno, da bo svojo kariero končala povsem drugje, kot jo je začela. Zato je še bolj pomembno, da naučimo ljudi misliti in razumeti, ne pa stvar narediti." Študente moramo zato naučiti sposobnosti prilagajati se različnim življenjskim situacijam. Še posebej, ker je znan podatek, da bo "posameznik do petkrat zamenjal delovno mesto, lahko pa tudi poklic v svojem aktivnem obdobju". Nadalje inženirji vedo, da bo polovica njihovega znanja zastarela že v petih letih; 80 % otrok, ki vstopajo danes v osnovno šolo bodo opravljali dela in opravila, ki sedaj še ne obstajajo, v tehnologijah, ki jih še niso

izumili. Zato je še kako pomembno, kakšno izobrazbo, si bodo dijaki pridobili po koncu srednje šole in kakšno po opravljenem šolanju na visoki šoli. To pa ni verjetno izobrazba, ki je ostro omejena na določeno stroko oziroma za določena opravila, vendar **odlična splošna izobrazba**. Samo tak tip izobrazbe omogoči študentu, da se priuči tudi mnogim drugim različnim opravilom in spozna mnoge različne procese. V tem procesu pa sedaj pridobiva na pomenu tudi t.i. vseživljenjsko izobraževanje ("life long learning") in stalno izpopolnjevanje. Seveda pa imajo v vseh teh procesih enakovredno vlogo vsaj štirje dejavniki: **motivirani študenti, opremljene šole, kvalitetni učitelji in stabilno, dovolj visoko financiranje**.

Implementacija Bolonjskih načel na UL

Univerza v Ljubljani spada med večje, popolne evropske univerze z nacionalnim karakterjem, saj je v študijskem letu 2003/2004 vpisala približno 56.000 študentov na 138 dodiplomskih in 131 podiplomskih študijskih programe. V prvem letniku je bilo razpisanih 14138 vpisnih mest (8103 na univerzitetnih ter 6035 na visokostrokovnih študijskih programih, od tega 10375 mest za redni in 3763 za izredni študij). Naraščanju števila vpisanih v zadnjih letih sledi tudi večje število diplomantov. V koledarskem letu 2003 je na Univerzi v Ljubljani diplomiralo 7560 študentov, specializiralo 106, magistriralo 641 in doktoriralo 319 študentov. Za tuje študente je gotovo zanimiv podatek, da je v akademskem letu vpisanih povprečno 500 tujih študentov.

V sklopu univerze deluje 22 fakultet, 3 akademije in 1 visoka šola. Vsi podatki o univerzi so dosegljivi na spletni strani univerze www.uni-lj.si¹⁷. Za tako veliko univerzo so temeljite spremembe študijskih programov in študijske politike lahko vprašljive, zato se jih loteva z veliko mero opreznosti in postopoma.

V zvezi s šestimi osnovnimi izhodišči Bolonjske deklaracije je Univerza v Ljubljani (UL) posredovala tole poročilo:

Primerljivost strokovnih in znanstvenih naslovov v evropskem prostoru.

Strokovni in znanstveni naslovi so v Sloveniji enotno in zgledno urejeni s posebnim zakonom – Zakon o strokovnih in znanstvenih naslovih¹⁸. Naslovi so obvezen, sestavni del vsakega javnoveljavnega študijskega programa. Spremembe študijskih programov (trajanje študija, strokovni in znanstveni naslovi ipd.) zahtevajo kot predpogoj spremembe v obstoječi visokošolski zakonodaji in drugih aktih npr.

Nacionalni program visokega šolstva, Zakon o vrednotenju in priznavanju izobraževanja, Zakon o strokovnih in znanstvenih naslovih ipd.). UL je v letu 2002 opravila obsežno delo v zvezi s **Prilogo k diplomu** (Diploma Supplement). Slovensko obliko priloge je UL začela izdajati v oktobru 2003, sočasno pa pripravlja tudi angleško verzijo. Vendar to zahteva obilo dela pri pregledu študijskih programov, ki jih bomo pripravili v obliki, ki jo zahteva navodilo za »ECTS label«¹⁹, hkrati pa bomo celoten »Information package« predstavili tudi na spletni strani UL. Ustrezno pripravljena Priloga k diplomu naj bi na institucionalni, nacionalni in evropski ravni omogočala preko obstoječih organizacij npr. NARIC, enostavno, hitro in pravično medsebojno priznavanje dosežene stopnje izobrazbe²⁰.

Študij v dveh stopnjah.

Univerza v Ljubljani pozna tradicionalni dvostopenjski študij, pri čemer traja prva stopnja 3 (VS programi) oziroma 4-6 let (UN programi), UN programom pa sledi študij za magisterij oz. doktorat znanosti. Na večini članic so že razpravljali o novih možnostih in različnih oblikah dvostopenjskega študija oziroma trostopenjskega študija, ki bi bile bližje načelom bolonjskega procesa, vendar dokončne odločitve še niso sprejete. Dodatno težavo povzroča umestitev študijskih programov na visokih strokovnih šolah in postavitve ustreznih meril za prehode. Verjetno se bo kot dodatni problem pokazal tudi prehod iz višješolskih študijskih programov, ki ne potekajo na univerzi, na visokošolske in univerzitetne študijske programe. Vendar bi lahko te navidezne težave le lahko razrešili v okviru podzakonskih aktov kot npr. »Merila za prehode med študijskimi programi« oziroma v Statutu UL. Zavedamo pa se tudi, da trenutno ne moremo še evidentirati vseh možnih zapletov, ki jih bodo spremembe prinesle. Tu bo posebno vlogo odigrala Agencija za zagotavljanje kakovosti študija, ki je predvidena v noveli Zakona o visokem šolstvu.

Uvedba ECTS kreditnega sistema.

Univerza je za osnovo privzela flandrijski model ECTS sistema¹⁹. V aprilu 2003 je Svet RS za visoko šolstvo potrdil ta sistem točkovanih študijskih programov ljubljanske univerze na večini članic. ECTS sistem v sedanji obliki omogoča večjo mobilnost študentov tako med slovenskimi univerzami kot tudi študentsko izmenjavo s tujino.

Vendar študentska izmenjava s tujino še ni uravnotežena; v povprečju tri krat več slovenskih študentov odhaja v tujino kot tujih prihaja k nam, kar je seveda možen vzrok za »brain drain«.

Podpora prosti mobilnosti študentov in učiteljev.

Mednarodne izmenjave naših učiteljev in študentov so obstajale že pred podpisom Bolonjske deklaracije. UL še vedno ima podpisanih precejšnje število bilateralnih sporazumov s tujimi univerzami. Tu gre predvsem za izmenjave učiteljev in podiplomskih študentov. Težave, ki pa nastajajo pri izmenjavi Socrates/Erasmus študentov na dodiplomski stopnji, so predvsem omejene na: poučevalni jezik, namestitvene sposobnosti, ustrezno financiranje in razmeroma obsežno administrativno delo, ki je za to potrebno. Da bi omogočili čimvečjo izmenjavo na dodiplomski stopnji, bi bilo nujno kadrovsko okrepiti Službo za mednarodno sodelovanje UL in ustrezne službe na članicah UL. UL zato trenutno podpira časovno čimkrajši in kvaliteten dodiplomski študij svojih študentov na ljubljanski univerzi, nato pa podiplomsko izobraževanje na kvalitetni tuji univerzi, če je za to potreba. Seveda UL vzdržuje študentske izmenjave na dodiplomskem študiju, ki so v stalnem letnem porastu. Tudi zato je potrebno poskrbeti, da bodo kvalitetni dodiplomski in podiplomski študiji na ljubljanski univerzi ustrezno finančno podprti s strani države Slovenije in evropske unije. Kadrovsko pa bi se lahko UL okrepila tudi s kvalitetnimi gostujočimi profesorji s tujih univerz kakor tudi z reintegracijo naših profesorjev, ki delujejo na tujih univerzah. Vendar so za take akcije potrebna dodatna finančna sredstva.

Zagotavljanje kakovosti.

Ljubljanska univerza izvaja redno letno samoevalvacijo preko komisij za kakovost članic in komisije za samoocenjevanje in razvoj UL. Ta poročila in sklepe za izboljšave redno obravnavajo senati članic in Senat UL. Poročila o kakovosti Univerze so objavljena na domači spletni strani UL in vključena v letno poročilo Nacionalne komisije za kvaliteto visokega šolstva RS. Nove študijske programe (tudi spremembe programov zaradi uvajanja ECTS) potrjuje Svet za visoko šolstvo RS²¹. Članice UL tako analizirajo svoje slabosti in predlagajo ukrepe za njihovo izboljšavo oziroma odpravo. Senat UL se je v preteklosti resneje lotil le področja izrednega študija. Posamezne

članice univerze so pridobile tudi ustrezne mednarodne akreditacije (npr. Veterinarska fakulteta). Študijske programe s tehničnega področja je pregledala evropska organizacija inženirjev (FEANI), nekatere druge študijske programe za t.i. »regulirane poklice« pa ustrezne druge mednarodne organizacije. UL zagotavlja kakovost posredno tudi preko treh zelo pomembnih delovnih teles Senata UL: habilitacijske komisije, komisije za dodiplomski študij in komisije za podiplomski študij. Habilitacijska komisija razmeroma strogo preverja pogoje za izvolitve v nazive visokošolskih učiteljev in znanstvenih delavcev in sodelavcev, obe komisiji pa skrbita, da novi študijski programi oziroma spremembe in dopolnitve obstoječih študijskih programov izpolnjujejo vse pogoje, ki jih postavlja Svet za visoko šolstvo RS v svojih merilih.

Evropski visokošolski prostor.

Ljubljanska univerza se priključuje naporom k postavitvi enotnega evropskega visokošolskega prostora (EHEA), vendar meni, da ta ne more biti ločen od evropskega raziskovalnega prostora (ERA). Po Magni Charti evropskih univerz je univerza raziskovalno-izobraževalna institucija in raziskovalno delo je neločljivo povezano z izobraževalnim. Če bo do te ločitve prišlo, bo to evropskemu prostoru samo škodovalo. Pri tvorbi enotnega evropskega prostora pa je vsekakor potrebno spoštovati različnost kultur, pestrost jezikov, drugačnost nacionalnih izobraževalnih sistemov in avtonomijo posameznih univerz.

V zvezi s tremi dodatnimi cilji Praškega komunikeja (maj 2001), kjer so evropski ministri popravili napako Bolonjske deklaracije in vključili študente kot aktivne, kompetentne in konstruktivne sodelavce pri nastajanju enotnega evropskega akademskega prostora, moramo dodati naslednje dejstvo. UL je s svojim Statutom že januarja 2001 vključila predstavnike študentov v delo svojih organov na ravni Senata UL in senatov članic. Predstavniki študentov so tudi v univerzitetnih komisijah in odborih ter aktivno sodelujejo tudi v ustreznih organih članic UL.

Raziskovalna in bolonjska univerza.

Če primerjamo Magno Charto in Bolonjsko deklaracijo, potem se poslanstvo današnje povprečne evropske univerze spreminja. Iz raziskovalno-izobraževalne institucije se univerza spreminja v "bolonjsko univerzo", kjer je poudarek na

izobraževanju. Dejstvo je, da je študij na visokošolskih institucijah v zadnjih desetletjih postal masoven in brez večjih vlaganj v visokošolske sisteme (oprema in kadri) tudi ne bomo mogli doseči cilje izražene v **Lizbonski strategiji**, ko naj bi gospodarstvo Evropske unije do leta 2010 postalo najbolj konkurenčno in dinamično na svetu. To gospodarstvo naj bi **temeljilo na znanju**, zagotovilo naj bi tudi polno zaposlenost. Pri pregledu bolonjskih načel je le iz zadnje alineje (vključena šele z Berlinskim komuniquejem, 2003) razvidno jasno združevanje izobraževalnega in raziskovalnega dela tudi na "bolonjski univerzi", vendar šele na doktorskem študiju, to je na tretji bolonjski stopnji. Obstaja resna bojazen, da bo bolonjski proces pripeljal do velikega razslojevanja univerz - na nekaj elitističnih-raziskovalnih (s centri odličnosti) in večino povprečnih oziroma slabših (z velikim številom študentov), ki se bodo ukvarjale v glavnem z izobraževalnim delom. To razslojevanje si seveda lahko privoščijo velike in premožne države, vendar je za majhno državo s tremi univerzami to lahko zelo tvegano dejanje. Zato je primerno, da se država zave, kako pomembno je za njen obstoj in razvoj vlagati v izobraževanje in znanost. Vse tri slovenske univerze zato morajo biti tudi kvalitetne. Vendar je enako pomembno, da naše velike raziskovalne "sovjetske" inštitute (ki porabijo vedno več proračunskega denarja za osnovne raziskave) vključimo v univerze, ne pa da jim dovolimo ustanavljati novih podiplomskih šol, s katerimi si zagotavljajo nadaljnji obstoj. Sem le mnenja, da sta visokošolska izobrazba in osnovne znanstvene raziskave "javna dobrina" in "javna odgovornost". Najbolj ekonomično za majhno državo kot je Slovenija bi bilo, da se ti dve dejavnosti opravljata prvenstveno na univerzi ter da sta integralno financirani proračunsko preko MŠZŠ. Inštituti pa so namenjeni predvsem aplikativnim raziskavam z drugačnim financerjem - gospodarstvo ali pa Ministrstvo za gospodarstvo in Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano. Na žalost pa je tu tudi Evropa ubrala "sovjetsko pot", saj je formirala dva ločena direktorata: DG "Research" in DG "Education and Culture" z ločenima administracijama.

Za zaključek.

Menim, da moramo pri konkretni uvedbi Bolonjskih načel ravnati preudarno, pretehtano in ne prenagljeno, uskladiti moramo realne želje študentov in spremeniti visoko šolstvo postopoma s sprotno analizo. Upoštevati moramo tudi zgovorna dejstva,

ki so naslednja. »Število študentov se je v zadnjem desetletju v Sloveniji povečalo za 170 %, diplom za 140 %, polnozaposlenih učiteljev le za 16 %, financiranje za 40 %. Število študentov na učitelja na univerzah v Sloveniji se je povečalo ponekod na 35, povprečje držav OECD je 14,5.« (P. Glavič, 2003). Univerze po svetu razvrščajo univerze v kvalitetne lestvice. Glavni kriteriji razvrščanja so: raziskovalna dejavnost, razmerje študent/učitelj, denar/študent, denar/učitelj, srednješolski uspeh študenta ob vpisu, zaposljivost diplomantov, oprema univerza (knjižnice, računalniška opremljenost, možnost obštudijskih dejavnosti) in denarni viri, pridobljeni za raziskave. Slovenija in vzhodne države se soočajo z "begom možgan", ne samo z juga na sever in z vzhoda na zahod Evrope, ampak tudi iz Evrope v Ameriko. Edini smo si v tem, da mora država sama - tega ne bo naredila Evropska unija - zagotoviti take pogoje dela na univerzah, da bodo študenti in učitelji po študiju v tujini lahko enako kvalitetno kasneje delali tudi doma. Tudi precej govora je o izobrazbi kot »javni dobrini« in ne kot »blagu na trgu«. Splošna deklaracija človekovih pravic pravi, da »mora biti višje izobraževanje na osnovi doseženih uspehov vsem enako dostopno«. Pa je temu pri nas res tako ? Ob vse večji masifikaciji študija, postaja UL vedno bolj podfinancirana.

Vse bistvene, »evropske« zadeve bi le morala pravočasno urejati država in same univerze v dogovoru z univerzami v sosednjih državah. Gre za zakonodajne in vsebinske spremembe, prve v pristojnosti resornega ministrstva in parlamenta, druge pa v pristojnosti avtonomnih visokošolskih inštitucij. Strukturne spremembe študijskih programov bodo možne, ko bo »evropsko« dorečen tudi doktorski študij (katerega pa so le bežno omenjali v Berlinu 2003 - več bo govora o njem na "follow up" srečanju v Bergnu leta 2005), vsebinske spremembe pa tako ali tako potekajo skladno z razvojem stroke. Seveda sem za "evolucijski" pristop in ne za "revolucijskega", kateremu smo bili pogosto priča v preteklost. Zavedati se moramo, da imamo v Sloveniji le dve in pol tretje univerze in, da ne bi s prehitro reformo naredili nepopravljive škode.

Mogoče naj omenim vsem v premislek še različne reformne spremembe, ki so se v našem visokem šolstvu že zgodile, pa smo jih brez ustreznih analiz kasneje ukinili. Spominjamo se "usmerjenega izobraževanja", ki je zelo podoben sedanjemu evropskemu pojmu "employability". Stopenjski in sprotni študij smo na UL že imeli in smo ga tudi spremenili in nato ukinili. Spominjamo se tudi neuspelega poskusa "unifikacije" t.i. skupnih jugoslovanskih izobraževalnih jeder, različnih vpisnih pogojev,

pa tudi "študentske obremenitve", ki je v sedanjem trenutku že spet osnova za ECTS sistem. Upam le, da Evropa ne bo naredila napak, ki jih poznamo iz bivše skupne Jugoslavije.

Zapis je povzetek pridobljen iz različnih virov in časopisnih člankov.

Reference

1. Ivan Leban Homepage.
2. <http://www.uni-lj.si/~fn01leban/clanki/> .
(Avgust 2004).
3. Berlin-Bologna-Web-Page.
http://www.bologna-berlin2003.de/en/main_documents/index.htm .
(Avgust 2004).
4. Bologna Process Web Site.
http://www.bologna-bergen2005.no/EN/MAIN_DOC/MAIN1.HTM .
(Avgust 2004).
5. The Lisbon Strategy.
http://europa.eu.int/comm/lisbon_strategy/index_en.html .
(Avgust 2004).
6. Draft Treaty establishing a Constitution for Europe.
http://europa.eu.int/futurum/constitution/index_en.htm .
(Avgust 2004).
7. Observatory Magna Charta Universitatum.
<http://www.magna-charta.org/home.html>
(Avgust 2004).
8. 7. Berlin Communiqué of Ministers.
http://www.bologna-berlin2003.de/en/communique_minister/index.htm .
(Avgust 2004).
9. Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport.
http://www.mszs.si/slo/solstvo/terciarno/podiplomski/zakon_visoko_solstvo.asp .
(Avgust 2004) in Urad. list RS št. 134/2003 – UPB1 z dne 30.12.2003 in 63/2004 z dne 10.6.2004.
10. Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport.
http://www.mszs.si/slo/solstvo/terciarno/pdf/Shema_treh_stopenj_studija.ppt .
(Avgust 2004).
11. Eurybase 2001 - Eurydice Database on Education Systems in Europe.
http://www.eurydice.org/Eurybase/frameset_eurybase.html .
(Avgust 2004).
12. The American Education System.
<http://www.educationguide-usa.com/isg/edusystem.htm> .
(Avgust 2004).
13. Understanding American Education.
<http://www.studyusa.com/articles/understanding.htm> .
(Avgust 2004).
14. HRK Senate presents concept for future university admissions.
<http://www.hrk.de/e/950.htm> .
(Avgust 2004).
15. HRK calls for permeability in admissions to Master's and doctoral programmes.
<http://www.hrk.de/e/954.htm> .
(Avgust 2004).

16. Financing universities: Who pays to study? The Economist. Jan 2004.
http://economist.com/world/na/displayStory.cfm?story_id=2367332 .
(Avgust 2004).
17. EUROPA - Education and Training - General Information.
http://europa.eu.int/comm/education/policies/rec_qual/recognition/in_en.html .
(Avgust 2004).
18. Univerza v Ljubljani.
<http://www.uni-lj.si> .
(Avgust 2004).
19. MŠZŠ - Podiplomski študij.
http://www.mszs.si/slo/solstvo/terciarno/podiplomski/zakon_znanstveni_naslovi.asp
(Avgust 2004).
20. EUROPA - Education and Training - ECTS - Users' Guide.
http://europa.eu.int/comm/education/programmes/socrates/usersg_en.html .
(Avgust 2004).
21. The ENIC-NARIC Web site --- Gateway to the Recognition of Academic and Professional Qualifications in Europe.
<http://www.enic-naric.net/> .
(Avgust 2004).
22. Ministrstvo za šolstvo, znansot in šport.
<http://www.mszs.si/slo/ministrstvo/sveti/vladni/visoko.asp> .
(Avgust 2004).